

Hromádkovo pojetí pravdy

Ladislav Hejdánek

This serves as a preparation for the final document:

[Hromádkovo pojetí pravdy](#)

jedná se o přípravu k tomuto výslednému dokumentu:

[Hromádkovo pojetí pravdy](#)

◆ přípravné poznámky, česky, vznik: 23. 6. 1980

◆ preparatory notes, Czech, origin: 23. 6. 1980

Hromádkovo pojetí pravdy [1980]

V předcházejících večerech jsme si připomněli, že v obecném povědomí je přítomnost tří složek třeba v poznání: především to je subjekt poznání, potom tu musí být nějaký předmět, který je poznávám, a posléze ono poznávání samo, tj. pojmové a vůbec myšlenkové prostředky, myšlenková tradice atd. A zároveň jsme si ukázali, že toto trojí nestačí. Že k poznávání je zapotřebí ještě něčeho dalšího; předběžně jsme začali mluvit o „tom čtvrtém“. Nezbytnost „toho čtvrtého“ vůbec není omezena na problematiku nostickou; a filosofie od samého počátku soustřeďuje svou pozornost především na „to čtvrté“. Původně byla pro filosofii „tím čtvrtým“ moudrost, *sofia*. Moudří, *sofoi*, jsou ovšem jenom bozi; člověk moudrosti nedisponuje, ale touží po ní a v lásce usiluje, aby se jí přiblížil. Filosofie je tedy v očích nejstarších filosofů láskou k moudrosti, *sofie-filií* neboli *filo-sofií*. V tomto starém pojetí je ona moudrost, již jsou vybaveni bohové, ale která nepatří k výbavě lidských tvorů, stejně nutnou podmínkou pravdivého poznání jako poznávající subjekt, jako poznávaný objekt a jako všechny prostředky poznávání. A tak jsme vedeni k otázce, co vlastně je „tím čtvrtým“, již nejstarší filosofickou tradicí.

My jsme mi však řekli, že dnes už onu otázku takto formulovat nemůžeme a nesmíme, protože jsme rozpoznali, že takto postavená otázka není zcela korektní. Jak se totiž zeptáme, co je „to čtvrté“, tak předpokládáme a vlastně tím co ipso tvrdíme, že „to čtvrté“ je něco, tedy už samotnou otázkou se k „tomu čtvrtému“ vztahujeme jako k jakémusi předmětu, objektu. Nekorektnost oné otázky spočívá v tom, že sugeruje předem něco z odpovědi; a my máme nejvážnější důvody k podezření, že tato sugestivní nápověď, skrytá v otázce a nijak nápadně na sebe neupozorňující, protože odpovídá jakémusi obecnému povědomí, by nás vlastně odvedla od toho, co chceme co nejdůkladněji zkoumat.

A tak se chceme dotazovat po „tom čtvrtém“, ale nevíme, jak to provést, abychom znovu neupadli do zmíněných obtíží a nesešli znovu na scestí. Když nevede kupředu přímá cesta, musíme to zkusit oklikou. Podobně, jako jsme se na začátku soustředili na zájem o filosofii, protože jsme nemohli začít samotnou filosofii (vždyť jsme nevěděli, „co“ to vlastně filosofie jest), také nyní, když nevíme, „co“ je „tím čtvrtým“, se můžeme soustředit alespoň na jednotlivé své kroky na cestě za „tím čtvrtým“ a na postup směrem k „tomu čtvrtému“ (a jsme si přitom vědomi, že i tato formulace se může ukázat jako nějak vadná).

Později jsme si ukázali, že na té cestě k „tomu čtvrtému“ dochází nejprve k setkání s druhým člověkem, resp. s druhými lidmi a hned v závěru za tím se světem řeči. Svět řeči pak zkvalitňuje i lidské vztahy, takže obojí jde dál už ruku v ruce jako lidský svět, který se může ustavit a rozvinout (jakožto svět) pouze ve světě řeči. A také jsme si ukázali, že řeč sama nestačí, že řeč sama nás neoslovuje, že skrze řeč nás oslovuje něco dalšího, totiž právě „to čtvrté“. Tak jsme pochopili, že na cestě za „tím čtvrtým“ se setkáváme s oslovením a že to oslovující nás oslovuje skrze řeč a skrze lidi (a jejich promlouvání). Stále však jsme se ještě nepokoušeli určit blíže, „co“ „to čtvrté“ vlastně jest; jenom jsme si naznačili, že nebude nejlépe mluvit o moudrosti, protože nás zavádí běžný význam toho slova, vedoucí nás vždycky k otázce, o čí moudrost jde (v Řecku to tak nebylo, tam moudrost ještě nebyla tak zesubjektivizována); a naznačili jsme si také, že by bylo možno mluvit místo moudrosti o pravdě.

To však ještě není a nemůže být náš vlastní krok, neboť ještě nejsme připraveni, nemáme k tomu ještě potřebné filosofické odrazíště. A tak bude dobré, když se podíváme na nějaké pojetí pravdy, které by nám mohlo při sledování našeho cíle prokázat dobré služby, např. již tím, že bychom se

později mohli vymezovat vůči určitému již formulovanému pojetí. A mně se zdálo, že pro záměr tohoto večera bude zvláště vhodné Hromádkovo pojetí pravdy, mimo jiné také proto, že jde o filosofický pokus theologa. Bude pro nás v této chvíli poučnější než třeba pojetí Rádlovo, protože na něm budeme zároveň moci ukázat, do jakých nesnází se dostává theolog, když v takovémto tématu na tom chce být lépe než filosof nebo vědec. Ovšem naším nejbližším cílem nemá být pokus postavit proti Hromádkovu řešení své; hlavním úkolem filosofie není odpovídat, nýbrž tázat se po pravdě, tj. postavit legitimní, nic falešného – pokud možná – nesugerující, a tedy kritickým námitkám co nejlépe odolávající otázku po pravdě. Pravá otázka nenapovídá odpověď, ale je vůči pravdivé odpovědi, resp. vůbec vůči pravdě otevřena: otázka je pouze počátkem naslouchání, otevřeného vůči oslovující pravdě. Tím se také vyjasňuje další perspektiva našich společných úvah: nebudeme předčasně formulovat nějaké pozitivní pojetí pravdy, ale vyhradíme si příští, před prázdninami poslední večer pro zkoumání toho, co vlastně podnikáme, když se tážeme. Naším příštím tématem bude problém otázky neboli otázka otázky.

Dnes tedy zůstaneme u J. L. Hromádky. Jeho pojetí pravdy najdeme zejména

[zde přepis končí, pozn. red.]